

A close-up portrait of Liesbeth Zegveld, a woman with long blonde hair, looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

‘Ineens ben je een succesfiguur’

NAAM Liesbeth Zegveld (1970) *STUDEERDE* rechten in Leiden *PROMOVEERDE* in 2000 cum laude met een dissertatie over oorlogsrecht *WERD DAT* jaar beëdigd als advocaat in Amsterdam *TRAD TOE* tot het kantoor van Britta Böhler in 2005 *VERTEGENWOORDIGDE* onder meer de milieuactivisten van Sea Shepherd en Greenpeace in de zaak tegen Trafigura, dat een schip naar Ivoorkust zond waar het gif loosde *IS LID VAN* het Committee for Compensation for War Victims van de International Law Association *WERKT SINDS* 2006 als parttime hoogleraar internationaal humanitair recht in Leiden *IS MEDEOPRICHTER VAN* de Nuhanovic Foundation, die zich inzet voor oorlogsslachtoffers

Het blonde haar losjes hangend over de toga, haar kin leunend in haar hand, luistert Liesbeth Zegveld aandachtig naar de Haagse rechter Maria Koek. Het is een bijzondere ‘nagekomen’ zitting, deze novemberdag in Den Haag, die deel uitmaakt van het fameuze Srebrenica-proces, waarin Zegveld dit jaar een grote overwinning boekte: zeven rechters van de rechtbank in Den Haag, onder wie Koek, mogen uitleggen waarom in 2008, geheel onverwachts voor Zegveld, rechter Bart Punt werd vervangen kort voor de slotpleidooien.

Raadsheer-commissaris B. Boele stelt de meeste vragen, en houdt Zegveld kort. ‘Het gaat nu de kant van discussie op, dat moeten we niet hebben’, zegt hij, wanneer Zegveld een vergelijking wil trekken met het proces over de vuurwerkramp in Enschede. ‘De vraag die de hele tijd door mijn hoofd speelt’, begint Zegveld daarna, ‘is of het mogelijk was Punt wél de hele zaak te laten doen.’ Koek, die destijds deelnam aan de besluitvorming over de vervanging, blijft lang stil. ‘Theoretisch was dat mogelijk geweest’, zegt zij dan, ‘in de praktijk werd het niet praktisch en verstandig geacht.’ Rechter Punt werd vervangen, zegt Koek, omdat overheidsaansprakelijkheid eigenlijk zijn terrein niet was en omdat hij het wegens zijn 65-jarige leeftijd rustiger aan wilde doen. Van beïnvloeding door het ministerie van Justitie, die een voor de staat nadelig vonnis zou vrezende, was volgens haar geen sprake. ‘Op zijn best heeft de rechtbank superonhandig geopereerd’, zegt Zegveld aan het eind van de dag, als de eerste verhoren zijn afgerond. Maar haar twijfel over de vervanging, is allesbehalve weggenomen.

Tijdens een gesprek over haar ‘succesjaar’, tien dagen eerder, gaat ze uitgebreid op die bezwaren in. ‘Pas een maand voor het slotpleidooi van de zaak in eerste aanleg hoorde ik dat Punt was vervangen’, vertelt ze in het Amsterdamse grachtenpand van het advocatenkantoor Böhler, waarin ze één van de partners is. ‘Nu kregen we rechters die Dutchbat-commandant Karremans nooit hadden gehoord, noch zijn plaatsvervanger Franken, noch minister Voorhoeve.’ In juli bepaalde het gerechtshof in Den Haag dat Nederland medeschuldig was aan de dood van drie Bosnische moslims, die in 1995 door Bosnische Serviërs zijn vermoord nadat ze van het Dutchbat-terrein waren weggestuurd. Onder hen bevonden zich de broer en

vader van Dutchbat-tolk Hasan Nuhanovic, haar cliënt. Maar dat vonnis volgde pas in hoger beroep.

‘Er is een regel die bepaalt dat een rechter die bewijs verzamelt op de zaak blijft zitten’, vervolgt ze haar terugblik op de zaak in eerste aanleg.

‘Dat is ook logisch. Neem het moment dat Punt aan adjudant Berend Oosterveen van Dutchbat vroeg wat hij dacht dat met de mannen zou gebeuren die Dutchbat de *compound* afstuurde. Nou, zei Oosterveen, ik dacht dat ze naar Servische rechtbanken zouden worden overgebracht. Zag je Punt verbijsterd kijken. “Dacht u dat écht?” vroeg hij toen. Die verbazing bij zo’n getuigenverhoor, dat moet je natuurlijk hebben. En daar zie je niets van terug in schriftelijke verslagen van de zittingen.

‘Je merkte dat aan het vonnis in eerste aanleg, van 16 juni 2008. De namen van mijn cliënten kwamen er niet eens in vóór. Het ging alleen over de Bosnische Serviërs en de Verenigde Naties, onder wier bevel Dutchbat stond. Er waren geen slachtoffers, en Dutchbat had er al helemaal niets mee te maken. Je zou een linguïst op dat vonnis moeten loslaten. Het was tergend, je kreeg er tranen van in je ogen.

‘Kijk, een vonnis schrijf je eigenlijk voor de verliezer. Die moet weten dat er recht is gesproken, al heeft hij het juridisch niet gered.

De rechter had kunnen zeggen: we zien wat

er is gebeurd, maar helaas, Dutchbat viel onder de VN, daar ligt de aansprakelijkheid. Als ik het vonnis aan mijn cliënt had kunnen uitleggen, en als je de affaire-Punt niet had gehad, had ik nergens over geklaagd. Maar ik hoorde steeds andere verklaringen over Punt’s vervanging. Ik kon niet begrijpen dat Punt, die had laten doorschemeren de kant van mijn cliënt te kiezen, op zuivere gronden van de zaak was gehaald. Dat heb ik in mijn slotpleidooi in hoger beroep benadrukt. Onterechte achterdocht, heeft de staat me verweten, alsof ik spoken zag.’

Groot was haar verbazing dan ook over de uitspraak van juli dit jaar. ‘Ik viel uit mijn stoel bij dat vonnis. In positieve zin. Het was me kennelijk gelukt twijfel te wekken over de gang van zaken, want ik kreeg toestemming het bestuur van de rechtbank in Den Haag te horen over Punt.’

Is uw geloof in de rechtspraak inmiddels hersteld?

‘Het is flauw om als je verliest, te zeggen dat je geen vertrouwen meer hebt in de rechtspraak. Zo werkt dat niet. Vanzelfsprekend heb ik ver-

Mensenrechtenadvocaat
Liesbeth Zegveld
behaalde dit jaar grote
overwinningen namens
slachtoffers van ‘Srebrenica’
en nabestaanden van het
bloedbad bij Rawagede,
in Nederlands-Indië.
‘Ik viel uit mijn stoel bij
het Srebrenica-vonnis.
In positieve zin.’

TEKST: MARNIX DE BRUYNE
FOTOGRAFIE: JOOST VAN DEN BROEK

trouwen in het systeem. Maar het idee dat rechters in Nederland niet zouden kunnen worden beïnvloed, daar geloof ik niet in.'

Haar Blackberry trilt, voor de zoveelste keer. Ze kijkt steeds, maar negeert de oproepen. 'Allemaal 035-nummers, allemaal pers. *De Volkskrant* belde ook nog vanmorgen, om te vragen hoe ik het vind dat de zoon van Kadhafi zich wil melden bij het Strafhof. Ineens ben je een succesfiguur, en willen ze je allemaal spreken.'

'Dat Nederlandse rechters niet beïnvloedbaar zijn, daar geloof ik niet in.'

Zegvelds mening over Libië wordt vaker gevraagd, omdat ze de Palestijnse arts Ashraf el-Hagoug vertegenwoordigt, die met vijf Bulgaarse verpleegsters acht jaar gevangen zat in Libië en daar werd gemarteld, omdat ze honderden kinderen opzettelijk met aids zouden hebben besmet. Namens hem wilde ze bij het OM het verzoek indienen Kadhafi te vervolgen zodra hij in Den Haag zou verschijnen bij het Internationaal Strafhof.

El-Hagoug weet niet 'of hij moet lachen of huilen' over de dood van Kadhafi, zegt Zegveld. 'Het liefst had hij hem berecht zien worden, bij het Strafhof. Dan sluit je de zaak af op basis van inhoud. Nu is Kadhafi er gewoon niet meer, maar mijn verhaal, mijn leed, is er nog wel, zegt mijn cliënt. We gaan ook door met de zaak tegen de twaalf individuele folteraars van hem.'

Als Kadhafi's zoon u vraagt zijn advocaat te zijn bij het Strafhof, doet u dat dan?

'Nee, zeker niet. Ik heb in het begin wel verdachten verdedigd: Afghaanse generaals van de veiligheidsdienst van het communistische regime in de jaren tachtig, negentig, die als asielzoekers naar Nederland waren gekomen. Ook heb ik een terreurverdachte bijgestaan, in Rotterdam. Je moet het vak leren, tenslotte, en mijn huidige specialiteit bestond niet. Maar in 2002 begon ik met de Srebrenica-zaak, waarna meer slachtoffers me benaderden. Ik dacht: het gaat niet meer samen. Ook mijn parttime leerstoel in Leiden, internationaal humanitair recht, gaat over slachtoffers.'

'Recordaantal guerrillastrijders gedemobiliseerd'

Het jaar van Liduine Zumpolle, mensenrechtenactiviste in Colombia

'Nooit zijn er zoveel guerrillastrijders van de FARC gedemobiliseerd als in 2011. Het waren er meer dan duizend. Dat is een morele nederlaag voor de FARC. Uit die beweging stappen is een ontzettend dappere daad. De repressie door de FARC is gigantisch. Ze volgen je tot in de gevangenis en tot bij je familie thuis.'

'Met de organisatie Manos por la Paz, waarvoor ik werk, pleiten we voor eerlijke processen tegen ex-guerrillastrijders. We monitoren de lopende zaken en controleren of de staat zijn belofte van strafvermindering waarmaakt. Met *Mujer a Mujer*, een andere organisatie waar ik bij betrokken ben, zenden we

U promoveerde cum laude op oorlogsrecht. Het Strafhof meldde onlangs te gaan onderzoeken of de strijdende partijen in Libië, waaronder de NAVO, zich aan de regels hebben gehouden. Wat denkt u?

'Ik weet niet wat de NAVO precies heeft gebombardeerd, maar ik vond en vind, dat als de opdracht luidde dat de NAVO burgers moest beschermen, je ze ergens tégen moet beschermen. De gedachte dat Kadhafi buiten schot kon blijven, heb ik altijd vreemd gevonden. Hij zou immers altijd opnieuw kunnen aanvallen, dus schakel je hem uit. Dat de rebellen hem vervolgens buitengerechtelijk hebben geëxecuteerd, waar het op lijkt, mag natuurlijk niet.'

Worden in oorlogen als in Libië niet per definitie alle regels geschonden?

'Of je überhaupt van oorlogsrecht kunt spreken, is een oude discussie. Ik zit daarin in de sceptische hoek. Maar de gedachte is, en daar ben ik het toch wel mee eens, dat als je ruzie gaat maken zonder dat er grenzen zijn afgesproken, het nog meer uit de hand loopt. Als alles is geoorloofd, komt zó veel kwaad naar boven, dat je altijd meer leed veroorzaakt. Het is goed mogelijk oorlog te voeren als je je aan de regels houdt.'

Nederlandse soldaten deden dat niet in 1947 in Rawagede, Nederlands-Indië, de zaak waarin u uw tweede grote overwinning dit jaar behaalde, toen de rechter bepaalde dat het bloedbad dat Nederlandse militairen er aanrichtten onder de bevolking niet was verjaard.

'We hebben ook onderdelen van die zaak verloren, hoor. Zoals onze klacht tegen de staat dat de daders nooit zijn vervolgd. Het is toch van de gekke dat je man wordt doodgeschoten en de staat tegen je zegt: je krijgt een bedragje, want het was jouw man, maar we laten de dader lekker lopen? Toch is dat gebeurd: het doodschietsen is niet verjaard, maar het schadelijk handelen door de staat erna wel, heeft de rechtbank gezegd. Maar de kern van het verhaal van mijn cliënten is gehonoreerd. Wij zijn allang blij.'

Enig idee hoeveel compensatie u gaat vragen?

'Zestig jaar inkomen van een echtgenoot die er niet meer is? Schade voor aangedaan leed, schending van mensenrechten? Tja, wat kost het als je echtgenoot wordt doodgeschoten? We gaan het erover hebben

samen met vrouwelijke ex-FARC-leden radioboodschappen de jungle in. Daarin leggen we uit hoe meisjes kunnen vluchten, en we vertellen welke bescherming ze daarna kunnen krijgen. Maar het blijft voor hen een gevaarlijke tocht.

'Voor 2012 hoop ik dat de overheid de wet op teruggave van grond die door de FARC gewelddadig is ingenomen, beter uitvoert. Zo is er nog geen bescherming geregeld voor de boeren die een beroep op de wet doen. Als je je land opeist, riskeer je doorzeefd te worden met kogels. Dat moet natuurlijk beter.'

MIRA ZEEHANDELAAR

Nabestaanden van het bloedbad bij Rawagede (Nederlands-Indië), bij de Haagse Rechtbank. Die oordeelde in september dat die zaak nog niet is verjaard

als ik begin december in Indonesië ben. Ik kijk erg uit naar die reis. Het is ontzettend goed de omgeving te zien waar alles is gebeurd. Dan krijg je een ander verhaal dan als je je cliënten alleen in de spreekkamer ontmoet.'

Het Rawagede-vonnis is al weer weken oud, zonder dat de staat heeft gezegd of hij in beroep gaat tegen het vonnis. Wat vindt u daarvan?

'De staat mag gebruik maken van zijn rechten, zoals ik dat ook wil. De staat werkt traag, dat weten we, er is tijd nodig om een besluit te nemen. Maar ik zou het netjes vinden als ze niet pas op 13 december zeggen alsnog in beroep te gaan. Doe dat dan meteen. Straks zijn mijn cliënten dood, en je zou het ze gunnen dat ze weten dat hun recht definitief is.'

'Drie van de acht oorspronkelijke cliënten zijn al overleden, onder wie Saih bin Sakam. Hij had de massa-executies door Nederlandse soldaten zelf meegemaakt, is voor dood en bloedend achtergelaten. Als je zo iemand spreekt, voel je dat we het niet hebben over een verleden. Nee, zulke mensen dragen dit dagelijks bij zich. Meneer Saih kwam vorig jaar naar Nederland, waar hij nooit eerder was. Op zijn 87ste nam hij de moeite om in het vliegtuig te stappen en door Nederland te schuifelen. Dat is nogal wat. Je kunt je ook voorstellen dat zo iemand denkt: laat ze eerst een gebaar naar mij maken, voor ik die kant op ga.'

'Mijn cliënten zijn sowieso niet rancuneus of haatdragend. Ze willen een oplossing en ze willen, voor zover ze tijd van leven hebben, gewoon verder met hun leven. Ik heb nooit de indruk gehad dat ze het op personen gemunt hadden of uit waren op individuele boetedoening.'

Een zaak die ook veel aandacht kreeg, was de hernieuwde aanklacht tegen Jorge Zorreguieta, vader van prinses Máxima, omdat hij als minister tijdens de dictatuur medeverantwoordelijk zou zijn voor de moord op duizenden vermeende tegenstanders van het regime. 'Wat moet, dat moet', zei u daarover. Wat bedoelde u precies?

'Het is niet zo dat ik weer eens wat leuks wilde proberen. Of dat ik dacht: de zaak is in 2001 afgewezen, laten we het nog eens doen. De wet is nu veranderd, waardoor een verdwijning niet verjaart zolang

het lichaam van het slachtoffer niet is gevonden; daardoor kon het. En de criteria die gelden voor zo'n zaak, waren zó van toepassing op Zorreguieta dat je het gewoon móest doen. Je maakt natuurlijk wel veel los, daar moet je wel zin in hebben. Maar we krijgen ontzettend veel bijval.'

Heeft u prinses Máxima weleens ontmoet?

'Ik was weleens ergens te gast waar zij ook was, maar gesproken heb ik haar niet.'

Ze hield wijselijk haar mond.

'Of het zo wijselijk is, weet ik oprecht niet. Ik zou het gesprek in elk geval met haar aangaan. Onze zaak is niet politiek ingestoken, al maken veel mensen dat ervan. Het gaat puur om Zorreguieta. Als hij hier niet zo vaak was, zou het niet voor de hand liggen aangifte tegen hem te doen. We hebben dat gedaan omdat hij hier ook echt kan worden gearresteerd.'

De aanklacht tegen Zorreguieta kun je op elke toenmalige Argentijnse minister van toepassing verklaren.

'Ja, die worden nu vervolgd. Martínez de Hoz wordt nu berecht, oud-minister van Economische Zaken, en de baas van Zorreguieta. Als hij al wordt vervolgd, kan Zorreguieta in hetzelfde bankje plaatsnemen. Mijn indruk is dat Argentinië ze uiteindelijk allemaal wel aanpakt, maar begint met de gemakkelijk te bewijzen gevallen. Zorreguieta is al 83. Vandaar onze haast.'

Terugkijkend kun je gerust spreken van een 'Zegveldjaar'.

'Ik zal 2011 niet snel vergeten, inderdaad. Je werkt natuurlijk lang aan die zaken, heel toegewijd ook. En het succes moet de inhoud van de zaken niet beïnvloeden. Maar ik word er wel blij van.'

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

Het eindvonnis in de Srebrenica-zaak, waarin ook op de affaire-Punt wordt ingegaan, volgt begin 2012.